

Дванаесет години Македонија ја води битката за своето уставно име во Обединетите нации. Целиот овој период, како што вели проф. д-р Љубомир Фрчкоски, поранешен министер за надворешни работи, ние живееме во една "неправна ситуација", бидејќи по приемот на Македонија, ООН ја прекршија Спогодбата во член 4. Според објаснувањето на проф. д-р Игор Јанев, во 1993 година ниту претседателот на Република Македонија, ниту било кој во Обединетите нации знаел дека Македонија е примена со нелегални дополнителни услови.

ври 1995 година, кога Македонија го промени државното знаме. Македонија и Грција под покровителство на ОН почнаа преговори за надминување на спорот со името со посредство на американските дипломати Сајрус Венс и Метју Нимиц. Во 1995 година по укинувањето

■ Пишува: Жаклина МИТЕВСКА

Уставното име Република Македонија со англиска транскрипција за меѓународна употреба и "Република Македонија-Скопје" со македонска транс-

грчкиот предлог "Република Македонија - Скопје", како свој, а во интервјуто за "Дневник" се обиде да ни ја продаде и грчката двојна формула како решение кое тре-

МЕТЈУ НИМИЦ, БРАНКО ЦРВЕНКОВСКИ

ТАЈНИ ПРЕГОВОРИ ЗА

крипција, напишано на латиница за билатерална комуникација со Грција - е официјалниот предлог за името кое македонскиот државен врв во писмена форма му го врачил на специјалниот претставник на ОН, Метју Нимиц. Македонските официјални претставници ниту ги коментираа ниту ги потврдија овие информации, бидејќи со кодексот на преговорите биле обврзани да не ги објавуваат и да не ги коментираат предлозите. Нимиц само потврди дека добил предлог од македонската страна, со кој се операционализира познатиот став за двојната формула како начин за надминување на спорот, и најави средба со грчката страна за да им го пренесе македонскиот предлог без да прејудиира дали е прифатлив за официјална Атина.

Сепак, целата ситуација и битка околу името е чудна. Ако потсетиме дека пред некое време Нимиц излезе со

ба да го прифати Македонија, тогаш се поставува прашањето: дали тој навистина е неутрален во преговорите, или поконкретно зошто два пати им дава согласност на предлозите на Атина?

Иако знаеше дека неговата идеја нема да наиде на одобрување од македонска страна, во интервјуто за "Дневник" изјави: "Никој не ја тера земјава да си го смени своето уставно име. Ние зборуваме за користење име од страна на меѓународната заедница, кое може да варира малку од уставното што го почитуваме. Тоа, се разбира, не е прифатливо за вашата Влада и јас го разбираам тоа. Вашето име е во Уставот, такво какво што е, и не се предлага тој да се менува. Јас би предложил во Уставот да се користат две имиња. На пример, името на Грција не е Грција туку Хеленска Република. Но, во Обединетите нации го користат името Грција или понекогаш Хеленска

Република. Така, и во оваа ситуација ќе се користи едно име во еден контекст, а друга формулација во друг контекст".

БЛОКАДА

Всушност, цели 12 години Република Македонија се обидува да ја добие битката за своето уставно име, а во овој изминат период преговорите тапкаа во место. Како почна битката?

Советот за безбедност на Обединетите нации, на 7 април пред 12 години, ја усвои Резолуцијата 817 (1993), со која Република Македонија беше примена за членка на светската организација, под референцата ФИРОМ. На 8 април 1993 година, Македонија стана 181 рамноправна членка на семејството на народите. Грција во 1993 година воведо целосно трговско ембарго кон Македонија. Трговската блокада беше во сила 18 месеци сè до октом-

на едностраното ембарго, беше потпишана привремената билатерална спогодба за соработка. Иако тогаш не беа воспоставени дипломатски односи со ЕЗ, Владата на РМ на 5.10.1992 година ис-

прати свој претставник во Брисел. Формално-правно дипломатски односи на линија Брисел-Скопје беа воспоставени дури по склучувањето на Привремената спогодба за нормализирање на односите меѓу РМ и РГ на 29.12.1995 година, со што постоечките односи добија нова димензија. Иако голем дел во светот го оцени како ирационален спорот околу името, Грција деценија ипол го оспорува правото на Македонија да се нарекува со тоа име, со аргумент дека тоа изразува територијални претензии кон нејзината истоимена северна провинција, која Грција така ја нарече во седумдесетите години од минатиот век. Двете земји ги нормализираа билатералните односи во 1995 година, со "Меѓудржавен договор",

ЉУБОМИР ФРЧКОСКИ

ворите, би се отвориле другите опции во кои имаме шанси дефинитивно да го добијеме уставното име".

Во јавноста се поставува и едно друго прашање: Зошто оние луѓе кои тогаш прифатија да влеземе во ООН под референцата ФИРОМ, сега се најголеми поборници за уставното име. Мораше ли да влеземе под ваква референца?

"Никој што тогаш беше на функција, ниту Глигоров ниту премиерот - вели Фрчкоски - немаше идеја дека треба да го смениме уставното име. Се работеше за нешто друго - за одлука дали е подобро да влеземе во ООН и да се бориме за уставното име или да останеме надвор од ООН. Независно од одлуката јас немав исто мислење околу референцата. Лично кога би

ДВОЈНА ФОРМУЛА

кој го потпишаа Скопје и Атина. Од таа година, двете земји, под покровителство на светската организација, без никаков видлив напредок водат разговори за изнаоѓање заемно прифатливо решение за уставното име на Република Македонија.

До денешен ден, Република Македонија под нејзиното уставно име ја признаа повеќе од 100 држави од цел свет, вклучувајќи и три од петте постојани членки на Советот за безбедност на ОН - САД, Русија и Кина.

СЕ ИСЦРПУВА ПРИВРЕМЕНОСТА

Проф. д-р Љубомир Фрчкоски (поранешен министер за надворешни работи), вели: "Во целиот изминат период, во основа, ние живејеме во една 'неправна ситуација', бидејќи по приемот на Македонија, ООН ја прекршија Спогодбата во член 4. Но, не гледам друга опција,

освен онаа Македонија да ги почитува правилата, дури и оние кои се прекршени на нејзин грб. И добро е што тоа до сега го правевме на таков начин. Сепак, мислам дека се исцрпува поимот привремена - привремени преговори, привремено име, а се исцрпува и Резолуцијата 817 и 849. Значи, се исцрпува тој круг на привременост и сега се згуснува политичкиот судир околу разрешувањето на проблемот. Очигледно е дека името не ни е сменето и затоа е и толкава нервозата. Мислам дека ние треба да завршиме со една важна работа, за да имаме целосна или подобра позиција во завршницата, а тоа е дека ние мораме да ги завршиме преговорите за разрешување на спорот. Ние немаме преземено обврска да постигнеме Спогодба, туку само обврска да учествуваме во разговорите. Таа привременост на учеството се исцрпува и ние мораме да ги за-

вршиме формалните преговори со посредство на Метју Нимиц, бидејќи сите други решенија нè упатуваат на разговори. Тие мора да завршат и да се вратат назад како Извештај во Советот за безбедност. Тогаш, во тој момент се отвораат опциите за разрешница на спорот, дали ќе се оди на Резолуција за враќање на нашето уставно име, како регуларно име во ООН, што ќе се прави паралелно со тоа во ЕУ... итн. Тие опции стојат отворени само ако формално се затворат разговорите. Во овој момент тие се отворени и стануваат интерес за Грците. Тие немаат добра политичка позиција да го променат нашето име, немаат поддршка за тоа, сега единствено излез им е пролонгирање на формалните разговори, кои траат долго за да можат од оваа негативна состојба да извлечат интерес. Нашиот интерес е спротивен - согласно процедурата, би завршиле разго-

ме прашале не знам дали би се одлучил да ја држам Македонија надвор од ООН, расправајќи се за името, не по цена на промена на името, но по цена на некакво привремено име да влеземе во ООН, ако е тоа дилемата. И повторно би бил да влеземе во ООН, да се заштитиме со колективните механизми за безбедноста, како што тоа го направивме во 1993 година. Зошто, тогаш, имаше криза и непризнавањето на северната граница, постоеја меѓуетнички внатрешни конфликти, ембарго, тогаш беше потполно неизвесна судбината на државата. Контекстот на одлуката по мое мислење е правилен".

Тој коментира дека Грција не може да го оспори нашето влегување во ЕУ и дека ние во Унијата би можеле да влеземе и под референцата, ако дојде до тој момент. Сепак, Фрчкоски смета дека до тогаш проблемот ќе се реши на стандарден, меѓународен

начин. Според него, иницијативата на Никола Груевски за референдум за името е погрешна.

"Таа треба да се гледа заедно со онаа за споменик на Јосип Броз. Да ја анализираме пораката што го неа се прави, како Грците, Хрватите, Бугарите, Албанците гледаат на таа иницијатива. Прво, 15 години имаше можност ако сакаше лично претседателот да предложи да имаме биста на Јосип Броз некаде во Македонија, зошто ја предлага токму сега кога имаме расправа за името. Пораката од таа иницијатива ќе биде разбрана само во една димензија дека Македонија е коминтеровска или Титова творба и дека ние само во тој контекст во земјава имаме посебна идеолошка врска со Тито и токму во расправата со Грците произлегува тој предлог. Не знам кои му се мотивите, но потполно е сув овој предлог. Идејата за референдум генерално не ми се допаѓа. Може да се случи тој да пропадне од процедурални причини. Каква е пораката ако не излезат доволен број граѓани, пратиите се против, го бојкотираат, каква е пораката од пропаднат референдум, дека Македонија всушност е поделена по тоа прашање? Тој кој предложил, тоа не го размислил, мислејќи дека прави добра работа, да не зборувам за конспиративните мотиви. Ако зборувам за наивноста таа заедно со онаа за споменик на Тито е сосема погрешна", коментира Фрчкоски.

Овој изминат период ќе биде познат како период на борба за името, кое ние ќе го добиеме. Нашето име во меѓународните односи мора да биде Република Македонија и за тоа нема дискусија. Прашање е на време кога сè тоа ќе заврши.

Фрчкоски објаснува дека грешката е направена во раните деведесетти (1990/91) години, кога се подлегна на заплашувањето дека во контекст на настаните од поранешна Југославија, призна-

вањето на името Република Македонија може да отвори ново кризно жариште на југот на Балканот и дека Европската унија ќе го испушти Балканот во крвава војна. Стравот кој постоеше тогаш успеа прашањето за името да го постави како безбедносно прашање.

Сепак, и да е направена грешката, разговорите се почнати, постои посредник и тие мора да завршат.

"Грција - дополнува Фрчкоски - ќе ги искористи сите можни дополнителни средства кои ги има, реални и нереални, но на крај ќе мора да го голтне тоа и моја прогноза е дека таа ќе го засили концептот идентитетски на Македонците, кај т.н. македономаси во Грција, за да може сега паралелно со нас да пледира на македонското наследство. Кога ќе бидеме целосно признати, ќе го развие 'македонскиот идентитет' во Северна Грција каков ќе биде и како тој ќе се балансира со нашето македонско малцинство, ќе видиме. Но, тоа ќе биде опцијата, друга мислам дека нема да има".

ОПСТРУКЦИЈА

Проф. д-р Игор Јанев од Институтот за политички студии во Белград, вели: "Во 1993 година ниту претседателот на Република Македонија, ниту било кој во Обединетите нации знаел дека Македонија е примена со нелегални дополнителни услови. Службите на Обединетите нации не го консултирале Судското мислење од 28 мај 1948 година и Резолуцијата на Генералното собрание на Обединетите нации со која се прифаќа Судското мислење од 28 мај 1948 година. Потоа не беше земен предвид ниту Меморандумот од 1950 година, доставен од Секретаријатот до Советот за безбедност на ООН. Јавноста во РМ беше запозната со нелегалните дополнителни услови и можностите за коригирање на статусот дури на 13-14 август 1998 година, кога со поддршка од Кабинетот

на Киро Глигоров објавив текст во весникот 'Нова Македонија'. Овие анализи се резултат на моето истражување во ООН, кога ги открив горенаведените документи и направив интерпретација на Судското мислење од 28 мај 1948 година. Оваа интерпретација е прифатена од АЈИЛ (American Journal of International Law) 1999 година. Потоа, во 1999 година во текстот објавен во весникот 'Нова Македонија' од 31. 3. до 5 април направив и предлог како проблемот да се реши во ООН. Во заклучокот од овој труд се констатира дека треба да се направи Предлог-резолуција на Генералното собрание на Обединетите нации, со која повикувајќи се на гореизнесените документи, би било содржано државите - членки на Обединетите нации повеќе да не ја користат референцата (Поранешна Југословенска Република Македо-

ИГОР ЈАНЕВ

нија), туку уставното име Република Македонија. Ова беше политичка варијанта, односно директен начин за воспоставување име во ООН. Ова решение целосно се поклопува (и е идентично) со предлогот објавен во оваа 2005 година од поранешниот претседател Киро Глигоров. Втората варијанта - дополнува Јанев - е правна и како што е објавено во текстот од 1999 година, подразбира доколку во собирањето гласови во Генералното собрание на ООН се манифестираат проблеми, бидејќи за ова прашање веќе беше расправано (и беше одлучувано)

или се наметне проблем со вид на мнозинството, до решение би се дошло преку Предлог-резолуцијата со која Генералното собрание би побарало мислење од Меѓународниот суд за законитоста на условите на приемот и обврските во членството, кои се специфични за Македонија. Ова би се направило на ист начин како во 1948 година. Сегашниот пристап со двојна формула не овозможува разрешување на проблемот за името, заради тоа што сите во ООН структурите го сфаќаат како класична замена на теми за разговор (тези). Од РМ се бара да разговара за една тема, а таа упорно сака да разговара за друга тема, која не е предмет на разговори. Натому, со оваа замена на теми, РМ смета дека треба да се согласи цела ООН и да се постигне трајно решение. За ООН ова може да се чита и како опструкција на разговорите и дури кршење на обврската за разговорите. Следствено, Советот за безбедност или Генералното собрание на ООН може да преземе соодветни мерки заради континуирано кршење на една од обврските во членството. Едноставен начин да се справи со проблемот е да се наметне решение. Од оваа гледна точка треба да се прифати предлог на првиот претседател Киро Глигоров (и мој), да се направи документ за Советот за безбедност и документ за Генералното собрание на ООН, со кои на трајни основи би се разрешил проблемот со името.

Според Јанев, основен проблем зошто ова не се прави е во недостаток на кадри. Имено, Македонија има исклучително слаб кадар во МНР, Универзитетот и дури и во МАНУ и кабинетите на претседателот и на премиерот. Со така слаб кадар најверојатно ќе се случи РМ да ја изгуби битката за името. Имено, кадрите треба да иницираат широка акција во ООН за која немаат никаква приспособеност.